

EXPOSICIÓ EL MÓN I UN LLIBRE: DE L'ESCRIPTOR AL LECTOR
Palau Moja. Barcelona, 19/4 - 23/6/2007

ELS CAMINS DEL LLIBRE

La fàbrica del llibre

Modelar la forma

El llibre com a objecte té la seva pròpia arquitectura. Segles d'història han anat matisant les pautes i els passos que cal seguir. L'arquitectura del llibre combina tots els elements a l'entorn del text i traça un llindar que separa —i alhora uneix— la identitat de l'obra i l'experiència singular de la lectura. Amb l'objectiu d'afavorir l'entesa entre el llibre i el lector.

[Mural gràfic]

Composició d'un llibre desplegat

Pàgina de respecte - Falsa portada - Frontispici - Portada - Crèdits - Dedicatòria - Epígraf - Taula - Llista d'il·lustracions - Llista de quadres o gràfiques - Pròleg - Prefaci - Agraïments - Abreviatures - Nota editorial - Introducció - Cos del llibre - Bibliografia - Índex de noms - Índex de matèries - Colofó - Pàgina de respecte

Caràcters eminents

Les paraules s'escriuen lletra a lletra, els textos es componen caràcter a caràcter. En l'edició, tots els detalls, fins el que semblen més imperceptibles, poden resultar significatius. Com diu Andrés Trapiello: «La tipografia és el primer advocat a qui s'encomana la defensa d'un text. L'escriptor, en posar-se en mans d'un tipògraf, li confia secrets de la seva obra sovint ocults fins i tot per a ell.»

«La tipografia del llibre ha de vehicular un missatge generalment llarg i complex, que exigeix un esforç de lectura important i continuat, i que per tant ha d'esborrar-se davant els ulls del lector com els bons majordoms saben esborrar-se de la vista del senyor. Doncs bé: només la tradició és capaç de fer el miracle de convertir en transparent la lletra impresa, com ens torna invisibles els objectes quotidians que hem d'utilitzar sense haver de saber que ho fem. En el món del llibre, la tradició no és un pes mort ni un pretext per al plagi sinó un element funcional.» Josep M. Pujol

«La tipografia d'una pàgina, en oferir una impressió total, immediata i espontània, fa que sigui com una germana de l'arquitectura.» Paul Valéry

[Mural gràfic: mostra de tipografies]

1 - Garamond (Stempel): recreació de tipografies originals de Claude Garamond (París, fl. 1530-61) produïda per Stempel (Frankfurt am Main, 1924)

2 - Bodoni (Bauer): recreació de tipografies originals de Giambattista Bodoni (1740-1813) per Heinrich Jost per a Bauer (Frankfurt am Main, 1924). La mostra és una versió de Neufville Digital (Barcelona, 1989)

3 - Futura: dissenyada per Paul Renner per a Bauer (Frankfurt am Main, 1927/28). La mostra és una versió de Neufville Digital (Barcelona, 1987)

4 - Helvètica: dissenyada per Max Miedinger per a la Foneria Haas (Muncheinstein, Suïssa, 1956). La mostra és una Helvètica Neue produïda per Linotype/Stempel (Frankfurt am Main, 1983)

5 - New Baskerville: recreació de tipografies originals de John Baskerville (1706 – 1775) per International Typeface Corporation (Woburn, Mass., 1982)

6 - Times New Roman: dissenyada per Victor Lardent sota la direcció d'Stanley Morison i produïda per la Monotype Co. (Salfords, Surrey, 1932)

7 - Gill Sans: dissenyada per Eric Gill per a la Lanston Monotype Co. (1928). La mostra és una versió digital de Monotype Typography (Londres, 1989)

8 - Rotis: dissenyada per Otl Aicher per a Compugraphic (Wilmington, Mass., 1989). La mostra és una Rotis Sans Serif, versió digital d'Alfa Co. (Ridgefield Park, N. J., 1990)

Espècies d'espais: la composició

Tot té la seva història. També la disposició del text sobre la pàgina: la separació dels mots, els marges, la distància entre línies, la justificació..., són fruit de llargs processos d'experimentació.

Però els darrers vint anys han comportat canvis com sotracs. L'ordinador disposa de programes específics per maquetar i fer les arts finals. És una revolució radical! Tot pot ser més flexible, econòmic, ràpid... si s'aprèn a utilitzar aquests recursos.

«Si comprimíem en l'espai d'una hora els cinc segles i mig d'història de la impremta, un caixista estaria treballant tranquil·lament sense competència durant més de tres quarts, el linotipista estaria en acció menys d'onze minuts, el teclista de fotocomposició convencional en duraria una parell i l'eliminació total

del plom no necessitaria ni noranta segons, més o menys els mateixos que tindria l'existència de l'autoedició.» Josep M. Pujol

[Taula Iluminosa: sobre la composició]

Pàgines 21 i 22 del llibre *Espèces d'espaces* de Georges Perec. París: Galilée, 2000.

«Escric...

Escric: escric...
Escric: "escric..."
Escric que escric...
etc.

Escric: traço mots sobre una pàgina.

Lletra a lletra, un text es forma, s'afirma, s'aferma, es fixa, es fita:
una línia tan estrictament h

o
r
i
t
z
o
n
t
a
l

sentit, el vectoritza:
d'esquerra

es disposa sobre el full blanc, ennegreix l'espai verge, li dona un

a dreta

d
e

d
a
l
t

a

b
a
i
x

Abans, no hi havia res, o gairebé res; després, no hi ha pas gran cosa, alguns signes, que són prou perquè hi hagi un dalt i un baix, un principi i un final, una dreta i una esquerra, un recto i un verso.»
Georges Perec. *Espèces d'espais*

El rostre del llibre

Amb la coberta, el llibre es converteix en divulgador de si mateix: per existir, ha de captar la mirada del lector en un segon i per sempre més.

Cal que sigui seductora, que desperti la curiositat, atregui l'atenció i perduri en la memòria del lector intensament i afectuosa.

Avui hi ha tanta competència, que també l'aspecte dels llibres és ple de soroll. D'algunes cobertes, no podem refiar-nos-en gaire. D'altres, en canvi, són autèntiques peces mestres.

«Però la coberta no és res més que l'aspecte més comercial del llibre. Té una funció semblant a la dels fotogrames d'un film al vestíbul d'un cinema. Suposa la primera aproximació al text i ens impulsa a continuar tafanejant-hi o ens convenç perquè el deixem de bell nou a la taula de novetats.» Jaume Vallcorba

«Quan s'agafa un llibre per primera vegada, la coberta és com el rostre d'una persona que acabem de conèixer, si en quedes seduit amb la primera impressió, pot ser que després la vulguis conèixer millor... Si la cara és el mirall de l'ànima, la coberta és el mirall del llibre. Les faccions del rostre (ulls, nas, boca) en una coberta són: el títol, l'autor, l'editorial i la imatge il·lustrada o fotogràfica.» Roser Capdevila

[Taula Iluminosa: sobre les cobertes]

- *El petit príncep* d'Antoine de Saint-Exupéry. Barcelona: Estela S.A., 1965.
- *Le petit Prince* d'Antoine de Saint-Exupéry. París: Galimard NFR, 1951.
- *Sal oberta* de Maria-Mercè Marçal. Coberta de Joan Forgas i Xavier Costa. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall, 1982.
- *Tres fan la Centena, obra poètica 1973-1976* de Miquel de Renzi. Pròleg de Joan Brossa. Coberta de Joan-Pere Viladecans. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall, 1978.
- Retícula per a col·lecció de cobertes de Romek Marber per a Penguin Crime 1961. (Del llibre Penguin By Design, A Cover Story 1935-2005 de Phil Naines i Allen Lane. Londres: Penguin Group, 2005.)
- Conjunt de cobertes de Penguin Crime, Romek Marber, John Sewell, Sydney King, Jean-Luc Blanc, George Daulby i Georges Mayhew. 1961-1962. (Del llibre Penguin By Design, A Cover Story 1935-2005 de Phil Naines i Allen Lane. Londres: Penguin Group, 2005.)
- *El preludio* d'Antoni Marí. Traducció i pròleg d'Antonio Colinas. Edició bilingüe. Coberta d'Àngel Jové. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall, 1986.
- *Isabel o el test d'alfàbrega; La vigília de Santa Agnès* de John Keats. Versió de Marià Villangómez. Pròleg d'Àlex Susanna. Coberta de Joan Hernández-Pijuan. Edició bilingüe. Sant Boi de Llobregat: Llibres del Mall, 1984.